

עונג שבת

ש"ק פר' בהעלותך תשפ"ה

שנה מ"ה

גליון מס' 2247 / מערכת 0556712073

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני בשנה השנית... בחדש הראשון... את הפסח במועד" [ט, א-ב]

שנאמר "והיה כי יביאך אל הארץ וגו' ועבדת את העבודה הזאת" וגם פסח זה לא היו מקריבים כי אם על פי הדבור. ומתוך שהגנות הוא "שאם זכו ולא חטאו היו נכנסים לארץ משנה שניה והיו עושים פסח בכל שנה ושנה. [וכך גם שואלים ומתריצים תוס' במס' קידושין לז:]; ולדעת חז"ל הטעם שלא יכלו להקריב קורבנות פסח במדבר מפני שנולדו להם בנים ועבדים, ולא יכלו למול אותם [מילה מעכבת קורבן פסח] מפני שלא נשבה רוח צפונית והיה סכנה למול כמו שמפורש במס' יבמות, אומר הרמב"ן "ויתכן שהגנות הזו היא קלקלתם בעניין המרגלים, שממנה נתנדו ולא נשבה בהם הרוח הצפונית ולא מלו".

"ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה" [יב, ח]

מעלה אחרת. וזהו שאמר הכתוב מדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה שיש לו שתי המעלות, וזהו בעבדי, דעייל בכל שעה בלא נטילת רשות כמעלת העבד, מה שאין כן שאר הנביאים דעיילי כי אם ברשות, אע"פ שלא הוי ליה מעלת משה החשוב כשר, ובמשה שיש לו מעלה של שר, אע"פ שאינו עבדי, רצה לומר שאין לו מעלת העבד, ומכ"ש שיש לו מעלות שתייהן. [לקוטי רבי משה יעקב (הסנדלר)]

פרש רש"י: פרשה שבראש הספר [פר' במדבר] לא נאמרה עד אייר [שהרי נא' "וידבר ה' אל משה במדבר סיני... באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים"] למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה [כי הפס' שלנו בחדש הראשון] ולמה לא פתח בזו, מפני שהוא גנותן של ישראל [לכן התחילה התורה בפר' במדבר ולא בפר' זו כדי לא לפתוח בגנות] שכל 40 שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד. ומפרש השפתי חכמים, שזה נלמד ממה שהתורה כפלה "במדבר סיני" בפסוק א' ובפסוק ה'. שואל ה' "דעת זקנים" מבעלי התוספות "ואי קשיא מאי גנות הוא זה, והלא בביאת הארץ תלאו הכתוב [מצות קורבן פסח לא נוהגת בחז"ל אלא רק בארץ ישראל]

במדרש [תנחומא צו, יג] בעבדי, אף על פי שאינו משה, במשה אע"פ שאינו עבדי [רש"י]. ותמוה מאד, וכי מה יתרונו של משה גם אם אינו עובד את ה'. בספר "שמע שלמה" כתוב עפ"ד הגמ' [ברכות לד:]; רבי חנינא בן דוסא התפלל ונענה, ורבן יוחנן בן זכאי לא נענה, אמרה לו אשתו וכי הוא גדול ממך, אמר לה לאו, אלא אני דומה כשר לפני המלך, דלא עייל בלי רשות, והוא דומה כעבד לפני המלך דעייל בלא רשות. נמצא שכל אחד יש לו

ובהקדמה לספר שערי יושר כתב הגר"ש שיקוף זצ"ל, שהקפיד תמיד בעצמו להקדיש "מעשר" מזמנו כדי ללמד תורה לאחרים, ורק בזכות זה קיבל מתנה מן השמים שזכה לחדש בתורה, כך מרגיש גאון גאונים שכידוע עמל בתורה בכל כוחותיו, ועם כל זה הוא כותב שזכה לתורה לא בזכות עצמו, רק בזכות מצוה זו שהקדיש "מעשר" ללמד תורה לאחרים, עי"ש באריכות. [חיים וחסד]

כל יחיד שיש ביכולתו חייב ללמד תורה לאחרים ובדרך כלל מקובל בידינו, שעל פי רוב, חסדים אלו שמדמנים ממש לתוך ידיו של אדם הוא מחויב בהם יותר, ובפרט אם המדובר הוא מאלו שקרובים אליו יותר שהם מעניי עירך, וחיובם קודם לאחרים. ולדוגמא – בחור שיש לו אח צעיר שזקוק לעזרה, וע"י שיקדיש אליו חצי שעה או שעה, יתרום לו הרבה להתקדם, ולמעשה אין משהו אחר שיכול לעזור לו, האם יעלה על הדעת, שיכול להתעלם מלעזור בטענה שאין לו זמן, ומי שמתעלם הרי זה בגדר אכזריות.

הלכות תפילה

פח האשפה בבוקר כשיורד מביתו לביה"כ לפני שהתפלל ואלו שקוראים בעתון בדרכם לביה"כ לפני שהתפללו עוון בידם שגם זה בכלל צרכיו, ועוד שעומד תפילה מתוך דברים בטלים. ד. מותר להאכיל תינוק קודם התפילה, וכן לקנות צרכי שבת שלא ימצא אח"כ וה"ה לכל דבר מצוה. [לביוריים בהל' בטל. 5708673]

גדרי גמילות חסדים

ועצה נוכח לתקן מצבו, שלא יתמוטט חלילה לגמרי, וזהו הכל מה שאמר הכתוב: "אשרי משכיל אל דל". ועתה נדבר מעניין חסד שתלוי בדבור, כי האדם יכול להמשיך מידת החסד בכל דבריו. א. בענייני תורה, היינו תורה שהיא ללמד לאחרים הוא בכלל חסד, ותורה שאדם לומד לעצמו אינו בכלל חסד, וכדאיתא בסוכה [דף מט:]; מאי דכתיב: "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה"? וכי יש תורה שהיא של חסד ותורה שאינה של חסד?! אלא תורה שהיא ללמד – היא תורה של חסד, ותורה שאינה ללמד זו היא תורה שאינה של חסד. ב. אם יש על חסד כעס מאיזה אדם, ויכול בדבורו להסירו מעליו – הוא בכלל חסד, וכדכתיב אצל יוסף: "כי אם זכרתי אתך כאשר ייטב לך, ועשית נא עמדי חסד, והזכרתי אל פרעה והוצאתני וגו'". ג. לייעץ לחברו עצה ההוגנת לו בענייניו, וכדאיתא ב"חשן משפט", סימן צז, עיין שם שדבר זה נוהג אף לעשירים. ג. אם הוא רואה בחברו שהוא עצב מפני דלותו או איזה צרה, חס ושלוש, ואינו יכול לעזור לו, על כל פנים מצוה לדבר על לבו ולהפיגו מדאגתו. וזהו הכל בכלל גמילות חסדים, וכמו שכתב רבנו יונה באגרת התשובה שלו, שאפילו אם דל הוא ואין ידו משגת לעסוק בגמילות חסדים ממש, מכל מקום יוכל להשיג המידה טובה ההיא בלא כסף ובלא מחיר, וזה מעשה גמילות חסדים, ידבר על לב העני, ויהיו דבריו נחת רוח לאביו, וינחמנו ממעשיו ומעצבון ידיו, ויכבדהו. ואמרו חז"ל [בבא בתרא טז:]; הנותן פרוטה לעני, מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים, מתברך באחת עשרה ברכות. [חיים וחסד חלק ג' פ"ח]

תחילת הכל צריך האדם לידע, שגדר גמילות חסדים אינו מונח דווקא על הלוואת ממון, כמו שסוברין איזה אנשים, אלא הוא מונח על כל ענייני הטוב שאדם עושה חסד ומיטיב לחברו בחינם. יש שמתחסד עמו בממונו, כגון שמשאל לו בהמה או כלי או הלוואת ממון, וכל כיוצא בזה, שהוא עושה בממונו טובה לחברו. וזה נקרא בפי חז"ל בשם גמילות חסדים שבממונו, ויש שמתחסד עמו בגופו, וגם זה יפול תחת שני סוגים, יש שהוא מיטיב לחיים, ויש שהוא מיטיב למתים. לחיים, כגון שמכניס אורחים לביתו, ומטריח עצמו לפניהם, וכן מצות לווייה שמלווה אותם, וכן מצות שמחת חתן וכלה, בקור חולים ונחום אבלים, וכל כהאי גוונא דברים שמיטיב בגופו לחברו החי. ויש גמילות חסדים שבגופו שעושה למתים, היינו הוצאת המת וההתעסקות בכל צרכי הקבורה, לשאת המטה ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור. כל אלו הכל מכנים בשם גמילות חסדים [עיין בסוכה, דף מט, עמוד ב', וברש"י שם, וברמב"ם פרק יד מהלכות אבל, ותמצא כל דברנו]. וכל זה נכנס בכלל מצות עשה של "ואהבת לרעך כמוך", היינו, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אותם לאחריך [פתיחה לענייני חסד בתחילת הספר אהבת חסד].

חלק ג' פרק ח': אמרו חז"ל, דחסד הוא בין בגופו בין בממונו, והנה חסד שבגופו נחלק לשלושה מעלות: למעשה, דבור ומחשבה. ועד כה דברנו בפרקים שעברו כמה פרטים מעניין חסד שעיקרו תלוי במעשה ומחשבה, היינו לעזור לחברנו בשום דבר של טרחה, או להתבונן במחשבה ולהשכיל באיזה עניין

לע"נ הרב אהרן שמעון ב"ר יצחק שלמה ז"ל, לע"נ הרב משה דוד ב"ר שלום העשל ז"ל, לע"נ הרב דניאל ב"ר יעקב ז"ל, לע"נ הרב יעקב יצחק ב"ר אהרן שמעון ז"ל, לע"נ מרת שרה ב"ר יעקב ז"ל, לע"נ מרת צפורה ב"ר אליעזר יצחק ז"ל, לע"נ דינה ב"ר שלום ז"ל